

Skolen skal stadigvæk putte paratviden ind i eleverne, men paratviden er ikke nok, for kreativ viden er kernekompetence i videnssamfundet, mener professor Lars Qvortrup, leder af Knowledge Lab ved Syddansk Universitet.

Uden kendsgerninger bliver verden abstrakt

* Ris, gryn, pasta, brød og kartofler. Det er sunde kulhydrater, som vi roligt kan spise løs af, for de befinder sig i kostpyramidens brede bund. Sådan lyder et velkendt kostråd, men den gamle kostpyramide bliver i dag skudt ned fra flere lejre. Nogle foreslår, at vi vender kostpyramiden på hovedet og undgår kartofler og hvidt brød. Andre mener, at proteiner er kilden til sundhed, så kød og sojabønner fylder pyramidens bund.

Et lignende slagsmål udspiller sig i den pædagogiske verden, men her er det viden, og ikke kost, der er stridens æble. Slagsmålet drejer sig om, hvad man skal vide i dag, og paratviden er her kostpyramidens kulhydrater. Er det for eksempel vigtigere, at elever lærer, hvor Nakskov ligger, end at de lærer at kunne arbejde i grupper? Eksisterer der overhovedet en læringspyramide, der er mere nyttig – og måske mere universel – end andre? Asterisk tog til Knowledge Lab ved Syddansk Universitet for at få svar og blive klogere på begrebet viden. Laboratoriets leder, professor Lars Qvortrup, tog imod. Han forsker i viden i det moderne samfund og er forfatter til en trilogi om at indholdsbestemme det moderne samfund. Den sidste bog i trilogien udgav han i 2004 med titlen 'Det vidende samfund. Mysteriet om viden, læring og dannelse'.

Ifølge Lars Qvortrup kører diskussionen om, hvilken slags viden uddannelsessystemet skal forsøge at bibringe eleverne, på et forkert spor, for den gør virkeligheden sort-hvid:

»I gamle dage var omdrejningspunktet paratviden. Det er det, som statsministeren stadigvæk synes, er det afgørende, for eksempel at man skal vide, hvor Nakskov ligger. I 1980'erne havde man det store opgør med den sorte skole og med 'tankpasser'-pædagogikken, hvor man skulle hælde viden på de små tanke. Det var paradigmet om den sorte skole. Efter opgøret talte man slet ikke mere om undervisning, men kun om læring og læringsorganisering, og man stiller en modsætning op: Enten har man paratviden. Eller også er man kreativ og procesorienteret. Enten

er det indlæring. Eller også er det rundkreds-pædagogik. Det er en falsk modsætning, som jeg vil gøre op med,« siger Lars Qvortrup.

Videnmysteriet

Vi vender tilbage til Lars Qvortrups opgør senere. Men først skal det handle om det, som vi i grunden ved meget lidt om; det, som politikere, pædagoger og professorer ustandseligt taler om: viden. I Infomedia, Danmarks største online artikeldatabase, optrådte ordet 'viden' i alt 16.441 gange i 2004, mens ordet 'læring' blot figurerede 1.110 gange samme år. Til trods for at vi lever i et videnssamfund, er viden et

Enten har man paratviden, eller også er man kreativ – det er en falsk modsætning.

mysterium, fortæller Lars Qvortrup. Derfor har han skrevet en bog om det vidende samfund.

Egentlig begyndte det med et besøg på ECCO Sko i Tønder, hvor Lars Qvortrup havde forventet at møde arbejdere ved industrisamfundets samlebånd, men i stedet oplevede en moderne videnvirksomhed. Som han skriver i indledningen til 'Det vidende samfund':

»Her er det ikke fysisk produktion og dertil hørende logistik – transportveje, samlebånd, lagerbygninger – der står i centrum, men videnshåndtering. Virksomhedens centrum er konferenceafdelingen med dens kommunikations-, møde- og efteruddannelsesfaciliteter. Konsekvensen for den enkelte medarbejder er, at han eller hun skal have andre kvalifikationer, end generationen før havde. Hvad skal man kunne som skodesigner?«

Ifølge Lars Qvortrup er mindst tre videnformer vigtige i dag: Medarbejdere som for eksempel ECCOs skodesignere skal have paratviden, altså tekniske og faglige kvalifikationer. De skal have 'situativ' viden, dvs. de skal kunne improvisere og håndtere uventede situationer sammen med kolleger, og de skal kunne arbejde i teams. Endelig skal de have kreativ viden, som ifølge Lars Qvortrup bliver en stadigt vigtigere

videnform. For eksempel er essensen af skodesignerens arbejde at iscenesætte skoen til en fortælling, som giver køberen en oplevelse.

Det betyder ifølge Lars Qvortrup, at medarbejderens kernekompetence forskyder sig i forhold til tidligere:

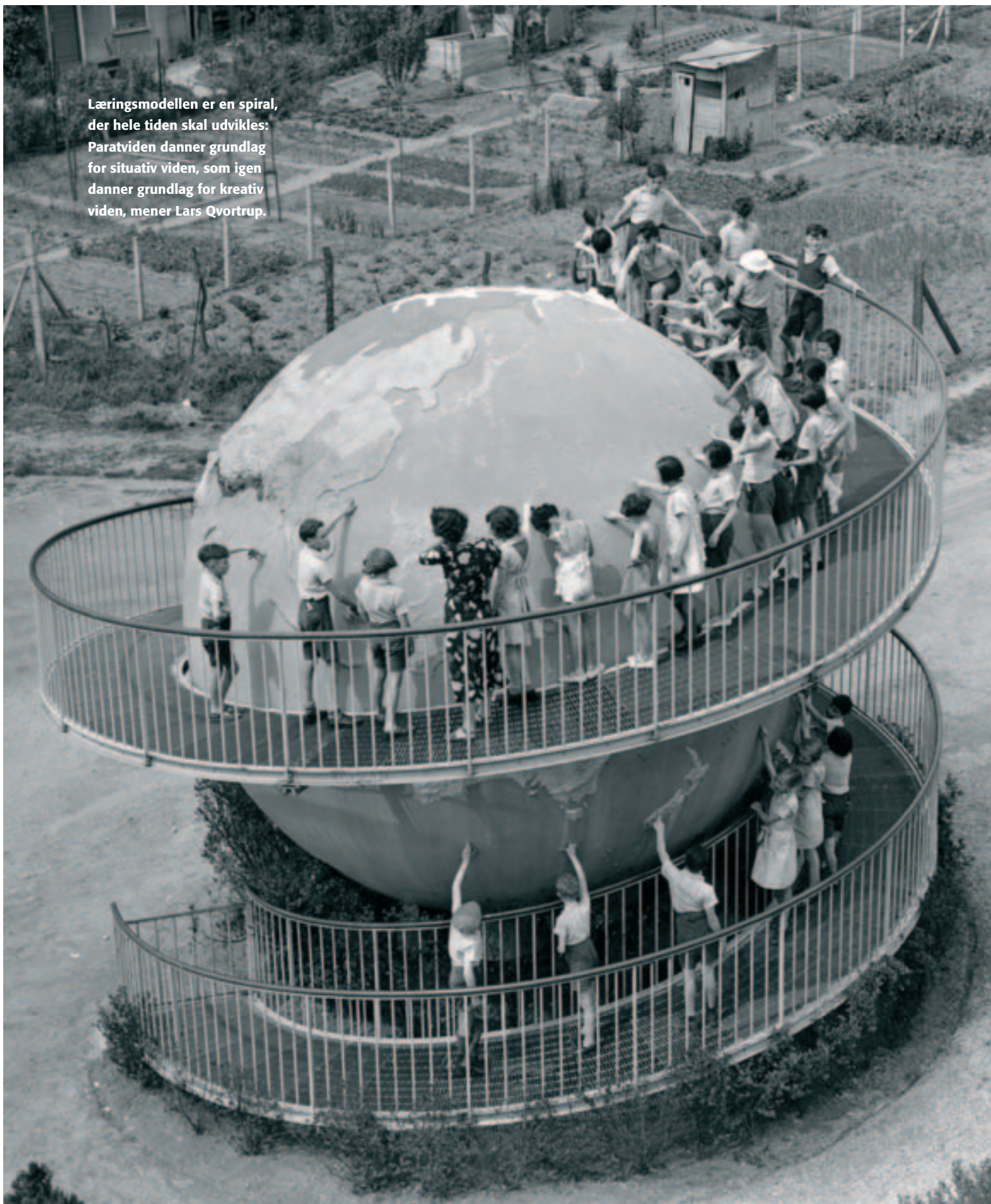
»I et industrisamfund vil det typisk være sådan, at kernekompetencen er at kunne stå ved samlebåndet eller løse nogle givne opgaver på måder, som allerede er defineret. Mens man i en moderne videnvirksomhed som for eksempel ECCO Sko lægger meget vægt på, at man også bruger den kreative viden som en kernekompetence. Flere og flere jobsituationer i moderne kreative virksomheder kræver, at medarbejderen trækker på den kreative viden. Det er det, der er typisk for nutiden.«

Ny kernekompetence

Kreativ. Omskiftelig. Fleksibel. Selvdannende. Det er blot nogle af de mange udtryk, der ifølge Lars Qvortrup svirrer om den samme tendens: at den kreative viden er centrum for det, man forventer af sine medarbejdere. Flere og flere har som deres kernekompetence evnen til at sætte spørgsmål ved det, de vidste i forvejen. Det betyder dog ikke, at vi skal skrotte paratviden, understreger Lars Qvortrup:

»Verden bliver abstrakt, hvis man ikke har nogen holdepunkter. Der skal være nogle kendsgerninger. Hvis ikke man ved, at renæssancen kom før romantikken, at H.C. Andersen levede fra 1805-1875, og at Herman Bang skrev de og de bøger. Paratviden er stadig væk en vigtig del af den samlede struktur, men den skal fungere sammen med andre typer viden. De forskellige videnformer hænger sammen. Derfor ser jeg ikke læringsmodellen som en kostpyramide i den forstand, at nederst i trekanten har vi den sunde paratviden, og så kan man putte noget mere på. Læringsmodellen i dag er snarere en spiral, der hele tiden skal udvikles: Paratviden danner grundlag for situativ viden, som igen danner grundlag for kreativ viden – som igen udgør den optik, hvori- ▶

Læringsmodellen er en spiral,
der hele tiden skal udvikles:
Paratviden danner grundlag
for situativ viden, som igen
danner grundlag for kreativ
viden, mener Lars Qvortrup.

- gennem paratviden anskues,« siger Lars Qvortrup.

Hvordan spiller de tre videnformer sammen?

»Hvis vi ser på, hvor viden skal bruges, nemlig i erhvervslivet, så er det ikke sådan, at på nogle tidspunkter er det ene vigtigt, på andre tidspunkter er det den anden videnform. Det samme gælder i uddannelsessystemet. Det er ikke sådan, at man sidder de første to år af sit studium og tyrer paratviden. Når man har gjort det, kan man begynde at lave noget projektarbejde. Og når man så har gjort det i to år, kan man begynde at arbejde kreativt. Sådan fungerer det ikke. Det er en kombination. Men vi kan heller ikke bare sige farvel til paratviden og færdigheder. Du kan ikke begynde at improvisere med et musikinstrument, hvis ikke du har øvet dig adskillige timer om dagen i en årrække. Der er nogle færdigheder, som skal være på plads.«

De gør det på RUC

Spørgsmålet er imidlertid, hvordan undervisningen skal tilrettelægges. Ifølge Lars Qvortrup forsøger man på Aalborg Universitet og Roskilde Universitetscenter at organisere undervisningen på en mere projekt- og opgaveorienteret facon, hvor man hvert semester møder op og bliver medlem af en projektgruppe. Det er den rigtige vej at gå, mener Lars Qvortrup – dog med forbehold:

»Det er en hensigtsmæssig måde at organisere på, hvis man bibeholder en kæmpemæssig respekt for den grundlæggende paratviden, man trækker på. Faren er, at man taber sin respekt for stoffet, og at man bliver en slags projektmager, hvor det handler om at gå ud i verden med et opvakt sind og med lysten og modet til at løse opgaver. I den alt for udprægede projektbaserede undervisning er der en risiko for, at det faglige fundament ikke er godt nok.«

Det er dog ikke kun RUC og Aalborg Universitet, Lars Qvortrup giver rosende ord med på vejen. I det hele taget står det godt til på de danske universiteter, mener han:

»Grundlæggende tror jeg, at pædagogikken og tilrettelæggelsen af undervisningen på de danske universiteter er ret god og langt fremme i forhold til ud-

landet. Studerende fra Kina har for eksempel en langt mere bunden tilgang til stoffet og en snæver paratvidensorienteret tilgang.«

Et tempel for videnskabelse

Læringsmodellen er under forandring, men det er universitetet også. Universitetet ændrer sig nemlig, i takt med at det mister monopol på at skabe ny viden. Det betyder, at universiteter må konkurrere med store virksomheder som for eksempel Novo Nordisk, der i dag også er en stor forskningsinstitution. Universiteterne afsætter også et stort antal kandidater til private virksomheder, og det betyder, universiteterne må forholde sig til, hvad der sker i erhvervslivet, siger Lars Qvortrup. Ifølge Videnskabsministeriets rapport 'Humanistiske kandidater og arbejdsmarkedet' fra marts 2005 får to ud af fem færdigguddannede humanister job i erhvervslivet. Rapporten påpeger også, at de humanistiske uddannelser ikke har lært at begå sig i erhvervslivet. Det bekræfter Lars Qvortrup:

»Det er et problem, at mange universitetsuddannelser stadigvæk er tilrettelagt ud fra den grundlæggende implicite opfattelse, at de skal uddanne forskere, som på et eller andet tidspunkt skal erstatte de forskere, de er blevet undervist af,« siger Lars Qvortrup.

»Der er en stoffets logik. Regning, matematik eller litteraturhistorie har en logik, som ikke bare kan skrottes. Og så er der en anvendelseslogik – en markedets logik. Der er en modsætning mellem de to logikker.«

Lars Qvortrup fortæller, at man i nogle af de humanistiske fag ikke har oplevet den modsætning mellem stoffets og markedets logik, fordi markedet har været gymnasieskolen. Man har derfor ikke indset, at der er et marked, som henvender sig med nogle andre forudsætninger end dem, man selv arbejder med. I dag ser virkeligheden dog anderledes ud.

»Når humaniora i dag henvender sig til nye markeder som for eksempel spilvirksomheder, markedsføring, kommunikation, så kommer der pludselig nogle med en anden logik i forhold til den selvfølghed, man har haft i forhold til stoffet,« siger Lars Qvortrup.

Kunne man ikke have forudset den udvikling?

»Med den systemteoretiske tilgang er der ikke no-

Lars Qvortrup

er professor i multimedier ved Syddansk Universitet og leder af Knowledge Lab, Syddansk Universitet. Han er uddannet mag.art. i nordisk sprog og litteratur ved Aarhus Universitet. Lars Qvortrup forsker i viden i det moderne samfund og er forfatter til en trilogi om at indholdsbestemme det moderne samfund: 'Det hyperkomplekse samfund' (1998), 'Det lærende samfund' (2001) og 'Det vidende samfund. Mysteriet om viden, læring og dannelse' (2004).

get overraskende i, at institutioner opretholder sig selv og deres måde at fungere på, hvis ikke andet sker. Det er først, når institutioner oplever, at deres eksistensgrundlag bliver undergravet eller true, at de begynder at ændre adfærd. En måde at gøre det på er at invitere til forstyrrelse udefra. Man har mulighed for at se sine blinde punkter, hvis man inviterer folk ind udefra. Det gælder også forskningsinstitutioner.«

Samtidig understreger Lars Qvortrup, at det er vigtigt at fastholde universitetets eksklusivitet:

»Universitetet, der har brugt små 1000 år på at dygtiggøre sig til at skabe viden, er en specialinstitution, der har den særlige opgave ikke at tjene penge, men at skabe viden. Denne specialisering i at udvikle og teste viden, måden at arbejde på og hele kulturen skal selvfølgelig fastholdes. Det er et tempel for produktion af ny viden og skal som sådan være eksklusivt. Det kan man ikke kommerialisere,« siger Lars Qvortrup. ▲

Camilla Mehlsen
cme@dpu.dk